

BESZÁMOLÓ BAJI PÉTER DOKTORI VÉDÉSÉNEK NYILVÁNOS VITÁJÁRÓL

CSÉBI MÁRK

Örömmel számolok be arról, hogy *Baji Péter*, okleveles geográfus 2016. február 19-én, a Lágymányosi Campus Északi Tömbjének Kari tanácstermében sikeresen megvédte *Az új gazdaság térnyerése Budapest városközpontjában* című doktori értekezését. Jelen volt: témavezetője *Dr. habil. Izsák Éva* egyetemi docens, opponensei: *Dr. habil. Egedy Tamás* tudományos főmunkatárs és *Dr. Ságvári Bence* tudományos főmunkatárs, a bíráló bizottság, valamint szépszámú hallgatóság a család, barátok és kollégák köréből. Az értekezés nyilvános vitáját a Bizottság elnöke, *Dr. Probáld. Ferenc* professor emeritus nyitotta meg. Miután köszöntötte a jelenlévőket bemutatta a Bizottság további tagjait: *Dr. Gyuris Ferenc* egyetemi adjunktus (titkár), *Dr. habil. Bottlik Zsolt* tanszékvezető egyetemi docens és *Prof. Dr. Csapó Tamás* habilitált egyetemi magántanár. Ezután a Bizottság titkára bemutatta az *ELTE-TTK Földtudományi Doktori Iskola* doktorjelöltjének tudományos életútját. A Bizottság elnöke felkérte Baji Pétert, hogy ismertesse doktori értekezését huszonöt percben, kiemelve új tudományos eredményeit.

A doktori értekezést öt nagy egységre bontható: bevezetés, a két fő rész, összefoglalás és irodalomjegyzék. A városközpont átalakulások motorja a 21. században az elméleti megalapozása a doktorjelölt kutatásainak. Ez a fejezet két részre osztható, egyikben az új gazdaság, mint kutatási terület értelmezése, másikban, mint városi tér léptékében való értelmezése olvasható. Baji Péter értekezésében az új gazdaságnak három pillére van: információgazdaság (*SZABÓ – HÁMORI 2006*), kreatív gazdaság (*FLORIDA 2005*) és kulturális gazdaság (*SCOTT 1997; ENYEDI 2002*). Az új gazdaság értelmezésének földrajzi léptékei közül, globális szinten három ismeretelméleti megközelítést mutat be példákkal (pozitivista, strukturalista/neomarxista, posztmodern). Az új gazdaság mérésére az előbb említett három pillér belső magjához tartozó (legalább két pillérben összekötődő tevékenységek) tevékenységkört vizsgálta meg az alábbi kritériumok alapján: budapesti székhely/telephely, új gazdasággal foglalkozik, aktív vállalkozás, van honlapja, a google.hu első 200 találatában benne van. Ennek eredményeként egy 1513 céget tartalmazó adatbázis jött létre, mely tartalmazza a nevet, címet és tevékenységi kört. Ezek fővároson belüli koncentrációjának megállapításához a legközelebbi szomszéd analízis módszerét alkalmazta, melynek köszönhetően potenciális klasztereket határolt le. Arra a kérdésre, hogy átalakítja-e a város szerkezetet az új gazdaság, saját terepbejáráson (454 háztömb) alapuló adatbázist hozott létre, melyben olyan tényezőket vizsgált meg, mint pl. esztétikai állapot, zöld területek, funkcionális változatosság, elhatárolódás a környéktől. Fő eredménye, hogy a belső lakóövekben koncentrálnak. Megvizsgálta, hogy milyen területek

vonzók/taszítóak az új gazdaság számára. 14 kerületet fertőzött meg, ahol a vezető értelmiségi foglalkoztatottak aránya és a diplomások aránya magas, amely kerületekben az öregedési index pozitívabb képet fest, valamint ahol magasabb a nem hazai nemzetiségek aránya. Munkája során az új gazdaság mikro szintű térnyerését végezte el. Ahány választ kapott, annyi új kérdés is született benne: új gazdaság cégeinek dolgozói milyen közel laknak munkahelyükhöz, van-e tényleges klaszterszerű együttműködés, város viszonya az új gazdasággal, ki lehet-e mutatni pontosabb vonzó tényezőket Városrendezési Körzetek szintjén?

A doktorjelölt prezentációja után a két opponens egyenként ismertette véleményét, kérdéseikre Baji Péter válaszait elfogadták. *Egedy Tamás* kiemelte, hogy a témaválasztás aktuális, a dolgozat felépítése logikus és, „Magyarországon alapvetően híján vagyunk az új gazdaságot érintő átfogó kutatásoknak”. Empirikus kutatási része a dolgozatnak szintén úttörő jelentőségű. A bíráló szerint az irodalomjegyzékben szereplő 101 tétel azt mutatja, hogy a szakirodalom feldolgozásának mértéke a téma szempontjából elmarad a társadalomföldrajzos disszertációkban jellemző szinttől. A doktorjelölt egyetért, hogy az új gazdaság általa megfogalmazott három pillérének egyes fogalmihoz is már jóval több nemzetközi szakirodalom áll rendelkezésre, azonban a disszertáció fő célkitűzése nem tisztán elméleti munka volt, valamint átfogó elméleti-fogalmi elemzés a mai napig nem született a témában. *Egedy Tamás* megjegyezte, hogy az új gazdaság Baji Péter által definiált három pillérét nem látja a nemzetközi szakirodalomból levezethetőnek, ennek oka, hogy a doktorjelölt nem követi egyértelműen napjaink fővonalas társadalomföldrajzi fogalmi keretrendszerét a jelenséggel kapcsolatban – melynek okát részletesen meg is indokolta, röviden szerinte nem teljesen átgondolt – célja új tudományos eredmény (saját fogalmi keretrendszer) megalkotása volt. Ezzel a dolgozat elméleti része egy másik lehetséges olvasatát nyújtja az új gazdaság jelenségének.

Az opponens a TEÁOR tevékenységi besorolást, melyet az új gazdaság különböző pilléreihez és ezek metszeteihez készített a szerző alapvetően jól használhatónak tartja, a dolgozat második részében a Budapesten elvégzett empirikus vizsgálatokat pedig magas színvonalú területi kutatásnak. Az új gazdaság klasztereinek budapesti lehatárolásánál azonban problémásnak véli, hogy túl sok (összesen 31) olyan mintaterületet határolt le a doktorjelölt, ahol az új gazdaság cégei koncentrálnak. Baji Péter egyetértett vele, hogyha a lehatárolás paramétereit jóval nagyobb cégsűrűsége állította volna be, akkor mindenképpen kevesebb és talán kisebb területű klaszter jött volna ki eredményként, viszont célja az volt, hogy feltárja az új gazdaság olyan még nem ismert koncentráló területeit Budapesten, – a több kutató által leírtakon túl – ahol az új gazdaság akár csak pionír módon, de elkezdett teret hódítani. A bíráló kiemelte, hogy a kutatási eredmények azt a már megfigyelt jelenséget támasztják alá, hogy az új gazdaság fontos szerepet játszik a Budapesten belüli korábbi városi struktúrák újrendeződésében és javasolta, hogy a jövőbeli kutatási fókusz bővítse ki az agglomerációra.

Ságvári Bence szerint Baji Péter doktori kutatási témája „olyan nemzetközileg is időszerű és folyamatosan alakuló jelenség, aminek kutatása nemcsak a földrajztudomány, hanem a tágabban értelmezett közgazdaságtan és szociológia szempontjából is érdeklődésre tarthat számot”. Vitatta, hogy a doktorjelölt által besorolt tevékenységek milyen mértékben tartoznak az új gazdasághoz, vagy egyes pilléreihez, Baji Péter azonban rámutatott, hogy az általa megnevezett tevékenységek uniója kiadja a nemzetközi szakirodalomban általában kreatív gazdasághoz/iparhoz/szolgáltatásokhoz illetve a kulturális iparhoz kötött tevékenységeket. Így tulajdonképpen a legvitathatóbb tevékenységek a három pillér más pillérekkel össze nem kapcsolódó perifériájára szorulnak. Az opponens hiányolta, hogy az elméleti részben nem foglalt állást egyik nagy elméleti irányzat mellett sem. A válaszban Baji Péter kiemelte, hogy mindhárom nagy episztemológiai irányzatnak megvannak a kutatások számára elengedhetetlen értékei. Ebből következik, hogy mindhárom irányzathoz a saját kutatásához hasznos dolgokat felhasznált. A bíráló kiemelte az online adatgyűjtés innovatív mivoltát, ám megjegyezte, hogy a kutatási eredményeket még értékesebbé tette volna, ha a leggyűjtött cégek nagyságát és árbevételét is számba véve elemezte volna a budapesti térbeli pozíciójukat. Ezt az elemzést a doktorjelölt elsősorban azért nem végezte el, mert ingyenesen csak korlátozottan férhetők hozzá ezek az adatok az egyes cégeknél, és nem is mindig frissek, viszont előrevetítette jövőbeni empirikus kutatását ebben a témában és a telephely-választási okok feltárásában is. A virtuális és földrajzi térbeli pozíciók feltárására a budapesti új gazdasággal kapcsolatban jelenít meg új információt. Az opponens megállapította, hogy a korrelációba bevont mutatók összefüggései nincsenek egyértelműen tisztázva kerületi szinten. Baji Péter kifejtette, hogy a vizsgálatot a budapesti 525 Városrendezési Körzet (VRK) mélységében végezte volna el, azonban az adatok használatba vétele nem volt ingyenes. A kerületek szintje „csak” elnagyolt következtetésekre adhat lehetőséget, azonban a korrelációkkal és a tematikus térképezéssel jól láthatóvá vált, hogy vannak olyan kerületek, melyeket teljes mértékben elkerül az új gazdaság klaszterszerű sűrűsödése, és e kerületek társadalmi-gazdasági mutatóiban bizonyos dimenziók mentén lényegesen eltérnek a többi kerülettől.

Ezután a bíráló bizottság tett fel egy kérdést, mely gyakorlatilag megegyezett Ságvári Bence azon kérdésével, hogy az új gazdaság alakítja át a városi teret, vagy fordítva. Baji Péter példákkal alátámasztva kijelentette, hogy bizonyos helyeken az új gazdaság jelenléte formálja a városi teret, más helyeken már a meglévő városszerkezetbe simul bele. Mivel a közönség részéről nem volt kérdés – ez is jelezte a védelem teljességét – az elnök lezárta a vitát és elrendelte a bíráló bizottság zárt ülését. A bizottság titkos szavazással, cum laude minősítéssel javaslatot tett a doktori fokozat odaítélésére. Az elnök ezután újra megnyitotta a nyilvános ülést, az eredményt kihirdette és indokolta, majd bezárta az ülést.